

ÜHISTEGEVUSE

ABC

SAATEKS

Ühistegevuse kandvaks ideeks on ühistulise ühenduse (ühistu, liidu, erakonna) liikmetele nende vajaduste rahuldamise otstarbel omahinnaga teenuste osutamine.

Majandusliku ühistegevuse kaudu saab iga ühistu liige lisisissetulekut, mis parandab tema perekonna majanduslikku olukorda.

Hästi korraldatud sotsiaalse ühistegevuse kaudu saavad inimesed paremini rahuldada oma kultuurilisi, sotsiaalseid ja harrastusvajadusi.

Heal tasemel ja mitmekesise poliitilise ühistegevuse kaudu (erakondade ja parteide kohalikud grupid) on võimalik paremini korraldada ka kohalikku omavalitsuslikku elukorraldust. Kohalikud inimesed, kes on liitunud poliitiliste erakondadega, saavad ise osaleda oma elu korraldamisel ja vahetult mõjutada külade, valdade, alevite ja linnade elu.

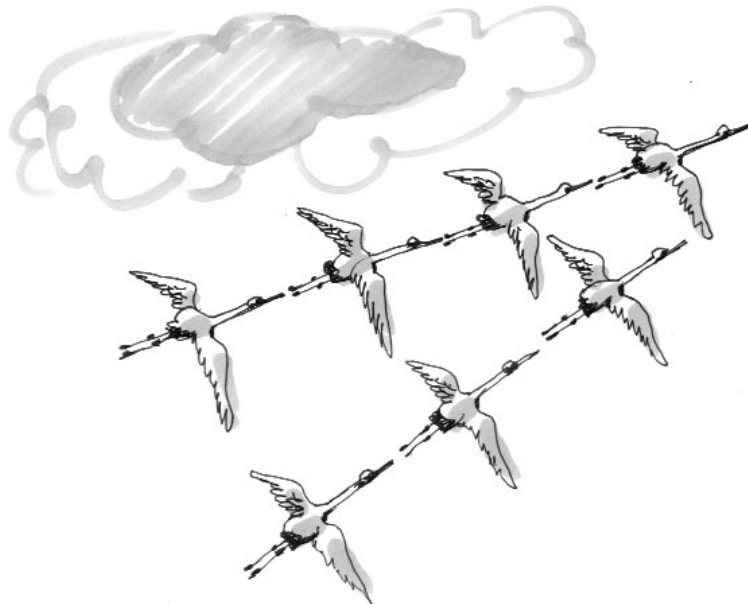
Ühistulistel ühendustel on oma piirkonnale suur mõju. Tänu ühistutele, mille liikmeteks on kohalikud elanikud, jääb kogu ühistegevuse kaudu teenitav raha kohalike elanike kätte, seega ka kohaliku elu edendamiseks. Kohalike ühistute puhul paraneb piirkonna tööhõive. Ühistutes leiavad sageli tööd ka need inimesed, kes ei ole ühistute liikmed-omanikud. Kuna maksudest laekub suur osa kohalike omavalitsuste eelarvesse, siis aitab seegi kaasa piirkonna arengule.

Hästi korraldatud ühistegevuse kaudu on igal ühiskonna liikmel võimalik oma majanduslikku olukorda parandada ning aktiivselt osaleda ka sotsiaalelus ja poliitikas.

Miks ja millal tekkis ühistegevus?

1

Ühistegevusel on looduslik alge. Kui vaadelda loomade ja lindude käitumist looduses, märkame, et sageli tegutsevad nad mingi ühise eesmärgi nimel, peamiselt enesekaitse ja toidu saamise otstarbel koos. Suur osa loomi ja linde elab karjadena või väikeste kooslustena üheskoos. Koos elades tegutsevad loomad ja linnud üheskoos ka oma vajaduste rahuldamisel. Näiteks pikkadeks ülelendudeks kogunevad linnud sügisel parvedesse, mille eesotsas on kogenud ja tugevad isendid, kes veavad kogu parve ühest maailmajaost teise. Lõvid peavad ulukitele jahti mitte üksikult, vaid grupis. Veised moodustavad huntide rünnaku puhul ringi ega lase ühtki kiskjat endale ligi. Samuti toimivad vaalad. Küllalt kõrgel tasemel korraldatud ühistegevust näeme sipelgate, mesilaste ja termitide puhul, nendel on isegi tööülesanded omavahel ära jaotatud. Looduse uurijad on täheldanud, et loomade ja lindude ühistegevus on suunatud põhiliselt kahe eesmärgi saavutamiseks – **toidu saamine** ja **isendite kaitsmine** loodusjõudude (pesade, urgude, koobaste ehitamine) või teiste isendite rünnakute vastu. Tähelepanelik vaatleja märkab loomade ja lindude ühistegevust pea igal sammul.

Ka inimene on loodusliku olendina tegelnud ühistegevusega alateadlikult ilmselt juba inimkonna algusest peale. Mõistusliku olendina hakkas ta kõige muu kõrval ka teadlikult ühistööd arendama. Ühistegevuse mitmesuguseid vorme leiame väga kaugest minevikust. Juba ürgajal mõisteti alateadlikult, et mitmete eesmärkide saavutamiseks on kasulik ühendada paljude inimeste jõud ja oskused. Seal, kus üksikisik toime ei tulnud, saadi hakkama ühisel jõul. Ühisel jõul tegutsemine oli eriti oluline põhjapiirkondades, kus toidu hankimine, perekonna kaitsmine külma ja metsloomade eest oli karmi kliima tõttu raskendatud. Kindlasti oli suurulukite (mammutite, põtrade, karude, metssigade jt) küttimine tegevus, kus üksikisik toime ei tulnud. Samuti ka maalinnuste ja kindluste ehitamine ning alemaa harimine. Ilmselt just alemaa harimisel hakati eesti aladel esimest korda kasutama ühistegevalikke töö ja tulu jaotamise põhimõtteid. **Ühisel jõul kasvatatud ja koristatud saak jaotati perede vahel võrdeliselt sellega, kui palju üks või teine pere oma tööjõudu alemaa harimisele oli andnud.**

Võtame lihtsa näite, kus alepõldu haris kolm perekonda. Igat peret esindas üks inimene, kellel oli otsuste tegemisel üks hääl. Lepiti kokku, et esimene pere paneb välja kaks, teine ühe ja kolmas kolm inimest, seega kokku tegi tööd kuus inimest. Kogutud saaki ei jaotatud mitte kolmeks, vaid kuueks osaks. Esimene pere sai kaks osa, teine ühe ja kolmas kolm osa saagist. Põhimõtteliselt kehtib selline tulu jaotamise põhimõte ka tänapäeva ühistutes. Seda on nimetatud **õiglaseks ja ausaks tulu jaotamiseks, sest keegi ei saa teise arvel kasu.**

Üheks täuslikumaks inimeste ühistegevuse näiteks saame pidada **talud. Talu oli algselt täielikul isemajandamisel põhinev elamis-tootmiskeskus, majanduslik tervik, mis rahuldab ka kõik perekonna sotsiaalsed ja turvavajadused.** Talu kasvas välja muistsest perekonnast. Talu eesmärk on kõikide perekonna liikmete vajaduste rahuldamine. Talus sün-

niti, kasvatati lapsi, elati, õpiti, tegeldi toiduainete tootmisega ja tarbeesemete valmistamisega, seal lõbutseti, veedeti vaba aega ja vanaduspäevi ning seal ka surdi. **Taluelu sõltus looduslikest protsessidest ja loodusrütmidest. Talu on olemuslikult inimeste esmane ühistuline ühendus.** Talupere liikmeteks on kõik talus elavad inimesed (vanemad, lapsed, vanavanemad jt.), kes teevad isiklike ja ühishuvide rahuldamise nimel koostööd. Talu juhib vastavalt talupere omavahelisele kokkuleppele reeglina taluperemees või taluperenaine. Reeglina on ülesanded vastavalt talupere liikmete võimetele omavahel ära jaotatud.

Suuremad ja tööjõukulukamad tööd, mis käisid ühele taluperele üle jõu, tehti külas ühistegelikel alustel mitme perega ühiselt (näiteks talgud). Ühistöös osalenud talud said kokkuvõttes täiendavaid hüvesid väiksema tööjõukuluga. Üksikute perede ühistöö baasil tekkis külades ajapikku organiseeritud ühistegevus, mis hiljem arenes küladevaheliseks ja spetsialiseeritud üleriigiliseks ühistegevuseks.

Kokkuvõttes saame väita, et tänapäeva ühistegevuse lätted pärinevad loodusest ning muistsest perekonnast ja talust.

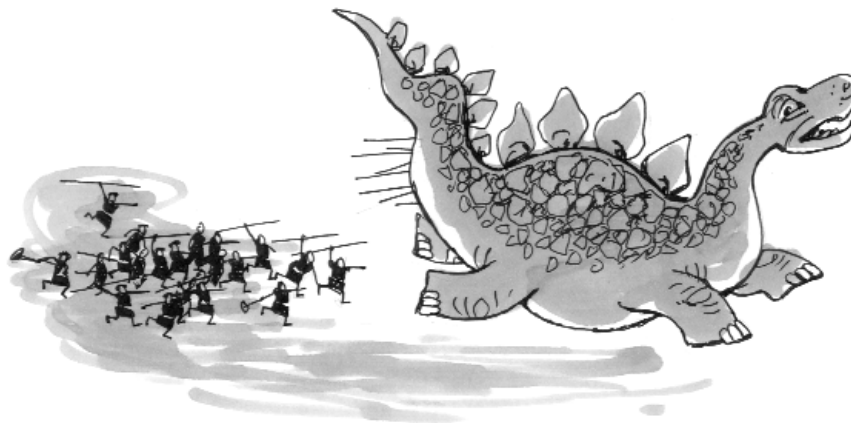
Kordamisküsimused

- 1. Kirjelda, mis otstarbel ja kuidas korraldavad ühistegevust loomad ja linnud?*
- 2. Mis on ühistegevuse peamine eesmärk?*
- 3. Miks on ühistegevus rohkem levinud põhjapiirkondades?*
- 4. Kuidas jaotati alemaaviljelusega kogutud saak?*
- 5. Miks peetakse talu esimese astme ühistuliseks ühenduseks?*
- 6. Mis on teise astme ühistegevus?*
- 7. Kust pärinevad tänapäeva ühistegevuse lätted?*

Milline on ühistegevuse osa ühiskonnas?

Demokraatlikult korraldatud ühiskonnas on kõik inimesed ühel või teisel viisil seotud mitmesuguste ühis- või koostöö vormidega. Inimeste ühistegelikel alustel korraldatud koostöö toimub peamiselt kolmes suures valdkonnas:

Majanduslik ühistegevus. Siia kuuluvad ühistud, mille eesmärk on liikmete majanduslik toetamine. Näiteks tootjate ühistute kaudu võivad liikmed-omanikud oma toorainet töödelda ja müüa ning saada seeläbi ka suuremat majanduslikku tulu. Lisaks tagavad ühistud tootjatele stabiilsema majandustegevuse ning teenindusühistud võimaldavad odavamaid, omahinnaga teenuseid.

Sotsiaalne ühistegevus. Sellesse kuuluvad põhiliselt erialaliidud ja mittetulundusühingud, mille kaudu saavad inimesed rahuldada oma erialast tulenevaid esindusvajadusi, samuti vaimseid vajadusi, tegelda meelisharrastustega, tõsta erialalist kvalifikatsiooni, aidata teisi ühiskonna liikmeid jne. Sotsiaalse ühistegevuse alla kuulub ka viimasel ajal maailmas suurt populaarsust võitnud nn kolmas sektor.

Poliitiline ühistegevus. Peamiselt maailmavaate alusel koonduvad inimesed poliitilistesse erakondadesse, mis taotlevad demokraatlike valimiste kaudu pääsu riigivõimu juurde. Erakondade ehk parteide eesmärk on oma liikmeskonna kõige üldisemate huvide esindamine ja riigivõimu kaudu ka nende eesmärkide taotlemine kohalikul (vallad, linnad) ja üleriigilisel (Riigikogu) tasandil. Demokraatlik riik ja omavalitsused on põhimõtteliselt üles ehitatud ja toimivad samuti ühistegelike põhimõtete alusel.

Majanduslikul (ühistud) ja sotsiaalsel (liidud) ühistegevusel on neid eristavad tunnused.

Kui majandusliku ühistegevuse eesmärgiks on oma liikmetele ainelise lisatulu (kas rahas või natuuras) saamine ja selle proportsionaalne ja õiglane jaotamine liikmete vahel, siis sotsiaalse ühistegevuse eesmärk on liikmete esindus- ja vaimsete vajaduste rahuldamine, millel konkreetset ainelist tulemit ei ole.

Kui majandusliku ühistegevuse iseloomulik tunnus on osakapitali ja reservkapitali olemasolu, siis sotsiaalse ühistegevuse puhul ei ole kapital liitude tegevuse eeldusena kohustuslik.

Sotsiaalse ühistegevuse (liitude) peaeesmärk on oma liikmeskonna, vahel ka terve ühiskonnagrupi (näiteks talunikud, näitlejad, õpetajad, arstid, pensionärid, palgatöölised, riigiametnikud jne) üldiste huvide esindamine ja kaitse. Sotsiaalse ühistegevuse valdkonnas on enamasti suurem tasuta vabatahtliku töö maht, tulundusühistutes kasutatakse palgatööjõudu.

Eestis kehtivate seaduste alusel tehakse vahet **tulundusühistute** ja **mittetulundusühingute** vahel. Tulundusühistud kuuluvad majandusliku ühistegevuse valdkonda, mittetulundusühingud aga sotsiaalse ja poliitilise ühistegevuse valdkonda. Erialaliidud ja erakonnad toimivad ühete ja samade põhimõtete alusel.

Mittetulundusühingud on isikute vabatahtlikud ühendused, mille põhitegevuseks ei või olla majandustegevuse kaudu tulu saamine; saadud tulu võib kasutada üksnes põhikirjaliste eesmärkide saavutamiseks, seda ei või jaotada kui kasumit liikmete vahel.

Erakonnad (parteid) on kodanike vabatahtlikud poliitilised ühendused, mille eesmärgiks on oma liikmete ja toetajaskonna poliitiliste huvide väljendamine ning riigivõimu ja kohaliku omavalitsuse teostamine ning mis on registreeritud seaduses sätestatud korras. Seaduse järgi on erakonnad samuti mittetulundusühingud. Erakonnad tekivad liikmete enam-vähem sarnastel maailmavaatelistel alustel.

Kuigi ühistud, liidud ja erakonnad (parteid) lähtuvad oma tegevuses ühesugustest ühistegelitest põhimõtetest, on nende eristamine nii põhieesmärkidest kui ka tegutsemise aktseptidest tulenevalt vajalik.

Järgnevalt on pöhirõhk asetatud majanduslikule ühistegevusele ja ühistutele. Siiski on enamik ühistute kohta antavatest vastustest kasutatavad ka liitude ja erakondade tegevuse iseloomustamiseks.

Kordamisküsimused

- 1. Millised on ühistegevuse kolm suurt valdkonda?*
- 2. Mis iseloomustab majanduslikku ühistegevust ja millised on selle peamised eesmärgid?*
- 3. Mida mõeldakse kolmanda sektori ehk sotsiaalse ühistegevuse all?*
- 4. Millise ühistegevuse valdkonda kuuluvad poliitilised erakonnad ja parteid?*
- 5. Mis alusel eristatakse erakondi?*
- 6. Mis eristab majanduslikku ja sotsiaalset ühistegevust?*
- 7. Millised on tulundusühistute tunnused?*
- 8. Millised on mittetulundusühingute eesmärgid?*

3

Mis on ühistuline ühendus (ühistu, liit)?

Igal inimesel on vajadused, mida ta tahab rahuldada. Need on:

•**Füsioloogilised** (toit, vesi, õhk, soojus, valgus), ilma milleta inimene ei saa eksisteerida.

•**Turvalisus** (kaitstud ja kindel kodu, kehakatted, enesekaitse), mis on peaaegu sama tähtis kui füsioloogilised vajadused.

•**Psühholoogilised** (teiste inimeste austus, armastus, sõprus, eneseväarikus) vajadused tulenevad inimese vaimsusest ja tagavad tema tasakaalustatud käitumise ühiskonnas.

•**Sotsiaalsed** vajadused (vajatakse seltskonda oma psühholoogiliste vajaduste, paljude harrastuste ja erihuvide rahuldamiseks) tulenevad inimese loomusest olla karja liige.

Küllalt suure osa oma vajadustest saab üksikisik rahuldada iseseisvalt (magamine, liikumine, söömine, mõtlemine, loovtegevus jms.). On aga terve rida vajadusi, mida on võimalik rahuldada valdavalt koos teiste inimestega (toimetulek loodusjõududega, rasked ja mahukad tööd, ka sportimine, mängud, tantsimine, turism ja veel paljud harrastused).

Oma huvide ja vajaduste rahuldamiseks rakendab inimene oma käsutuses olevaid teadmisi, vahendeid ja jõudu. Ta on oma vajaduste rahuldamisel eraettevõtja ja eeskätt temast endast sõltub, mil määral saavad tema vajadused rahuldatud. Sageli tal aga ei jätku jõudu ega ka vahendeid oma vajaduste rahuldamiseks. Kui aga inimesed panevad oma napid vahendid, jõuvarud ja teadmised kokku, siis saavutatakse tulemus, mis kõiki rahuldab.

Sellist inimeste koostööd, mis on suunatud ühise tegevuse kaudu kõigi ühistöös osalenute vajaduste rahuldamisele, nimetatakse ühistegevuseks ja selleks asutatud organisatsiooni ühistuliseks ühenduseks.

Ühistegevuse kaudu saadud teenused saab ühistegevuses osaleja tavaliselt omahinnaga ja odavamalt. Ühistegevust saavad arendada ainult **ühesuguste huvidega inimesed, kes tahavad teha koostööd**. Kuna inimesed on erinevad, siis erinevad ka nende huvid ja vajadused. Vastavalt sellele grupeeruvad inimesed koostööks. Nii moodustavad korteriomanikud korteriühistu, lehmapidajad piimaühistu, aiapidajad aiandusühistu, tarbijad ühiskaupluse, rahaomanikud hoiu-laenuühistu ja ühispanga, õllesõbrad õlleliidu, sportlased ja spordifännid oma ala föderatsiooni, poliitikud erakonna jne. Paljude huvidega inimene võib olla ka mitme erineva ühistu või liidu liige.

Rahvusvaheline Ühistegevusliit (ICA - *International Co-operative Allians*) on andnud XXI sajandiks järgmised ühistuliste ühenduste ja ühistegevuse mõisted:

ÜHISTULISED ÜHENDUSED on vabatahtlikkuse alusel ühinenud inimeste iseseisvad ühendused, mis on loodud selleks, et rahuldada ühistu liikmete majanduslikke, sotsiaalseid ja kultuurilisi vajadusi ning soove nende ühises omanduses oleva ja demokraatlikult juhitava ettevõtte kaudu.

ÜHISTEGEVUS põhineb isemajandamisel, iseseisval vastutusel, demokraatial, võrdsusel, ühisel varal ja solidaarsusel. Ühistute asutajate traditsioone järgides ja kandes usuvad ühistute liikmed rahvuslikesse väärtustesse, avatusse, sotsiaalsesse vastutusse ja aususesse, olles samal ajal ka ühiskonna teenistuses. Ühistegevuse põhimõtted on rajajoonteks ühistegelike väärtuste rakendamisel praktikasse.

Ühistegevuse väärtusteks on: omaabi, isiklik vastutus, demokraatia ehk liikmete võim, võrdõiguslikkus, õiglus ja solidaarsus.

Nii nagu ühistegevuse rajajad hindavad ka ühistuliste ühenduste liikmed selliseid eetilisi väärtusi nagu ausus, avatus, sotsiaalne vastutus ja hoolekanne teiste eest.

Kordamisküsimused

- 1. Millised on inimese vajadused?*
- 2. Miks on mitmete vajaduste rahuldamine hõlpsam ühistegevuse kaudu?*
- 3. Mis on ühistuline ühendus?*
- 4. Mis ühistegevuse arendamise eelduseks?*
- 5. Millistel väärtustel põhineb ühistegevus?*

Miks on vaja tunda rahvusvaheliselt tunnustatud ühistegevuse põhimõtteid?

Maailmas on ühistutesse liitunud üle 700 miljoni inimese. Ühistegevuse põhimõtted on välja kujunenud praktiliste kogemuste alusel. Kuna ühistegevuse alge pärineb loodusest, siis tegutsevad ühistud kõikidel kontinentidel sarnaste põhimõtete alusel. Ühistegevuse põhimõtted ei ole sündinud ühistegevuse ideoloogide ega teoreetikute sulest. Esimest korda sõnastati ühistegevuse seitse põhimõtet Inglismaal Rochdale'is 1844. a, kui 28 kohalikku kangrut asutasid Charles Howarth'i initsiatiivil ühiskaupluse.

Teadlikult korraldatud ühistegevuse enam kui 150 aasta jooksul on sõnastatud terve rida ühistegevuse põhimõtteid. Nendest peavad ühistu liikmed oma praktilises tegevuses juhinduma, kui nad soovivad, et nende ühistu oleks edukas ja areng stabiilne. Ühe või teise põhimõtte eiramine võib esile kutsuda ebastabiilsuse ning põhjustada ühistu lõpetamise.

Rahvusvahelise Ühistegevusliidu (ICA) väljatöötatud ja heakskiidetud (ICA kongressil Inglismaal Manchesteris 1995. a) ühistegevuse põhimõtted on juhtnõõriks ühistute liikmetele ja ühistulistele ühendustele XXI sajandil.

I. Vabatahtlik ja avatud liikmeskond.

Ühistulised ühendused on vabatahtlikud organisatsioonid, kuhu võivad kuuluda kõik isikud, kes saavad kasutada ühistute teenuseid ning on valmis kandma liikmeks olekuga kaasnevat vastutust, sõltumata nende sotsiaalsest seisundist, soost, rassist, poliitilistest ja usulistest veendumustest.

II. Demokraatlik juhtimine ja kontroll.

Ühistulised ühendused on demokraatlikud organisatsioonid, mida juhivad ja mille tegevust kontrollivad liikmed, kes aktiivselt osalevad ühistu arengu- ja otsustusprotsessides. Mehed ja naised, kes on valitud ühistulise ühenduse esindajateks, on

aruandekohustuslikud neid valinud liikmete ees. Kõigil liikmetel on valdavalt võrdne hääleõigus - **üks liige, üks hääl**. Kõik ühistulised ühendused on organiseeritud demokraatlikel alustel ning nad teevad koostööd teiste organisatsioonide ja ühingutega samuti demokraatlikel alustel.

III. Liikmete majanduslik osalus.

Liikmed annavad oma õiglase panuse ühistulise ühenduse kapitali moodustamisse ning teostavad selle üle demokraatlikku kontrolli. Ühistulise ühenduse kapitalist on vähemalt mingi osa liikmete ühine omand. Dividendid, mida liikmed saavad liikmeks oleku tingimuseks olevalt osamaksult, on piiratud või neid ei makstagi.

Liikmed võivad kasutada kasumit järgmiseks otstarbeks:

- ühistulise ühenduse arendamiseks, kui võimalik, siis jagamatu reservkapitali suurendamiseks;
- ühistulise ühenduse liikmete tulu suurendamiseks proportsioonis nende osalusega ühistus;
- muude liikmete poolt heakskiidetud tegevuse toetamiseks.

IV. Iseseisvus ja sõltumatus.

Ühistulised ühendused on iseseisvad isemajandavad omaabi organisatsioonid, mida juhivad ja kontrollivad nende liikmed. Kui nad astuvad lepingusuhetesse teiste organisatsioonidega, k.a valitsusasutustega, või saavad oma tegevuse toetamiseks kapitali ühistuvälisest allikatest, toimub see tingimusel, et oleks tagatud demokraatlik liikmekontroll, säiliks ühistu iseseisvus ning sõltumatus.

V. Haridus, koolitus, teave.

Ühistulised ühendused korraldavad koolitust oma liikmetele, valitud esindajatele, juhtivtöötajatele ning personalile, et need saaksid ühistuliste ühenduste arengule tõhusalt kaasa aidata. Nad teavitavad avalikkust (eriti noori ja ühiskondliku arvamuse kujundajaid) ühistegevuse olemusest, printsiipidest ja eelistest.

VI. Koostöö teiste ühistuliste ühendustega.

Ühistulised ühendused teenindavad oma liikmeid kõige efektiivsemalt ja arendavad ühistegelikku liikumist, tehes omavahel koostööd kohalikul, rahvuslikul, regionaalsel ja rahvusvahelisel tasandil.

VII. Hoolitsus kodukoha arengu eest.

Ühistulised ühendused töötavad oma kodukoha püsiva arengu nimel liikmete poolt heaks kiidetud juhtnööride järgi. Moodustades kontserne, tegutsevad nad oma liikmeskonda teenindades ka ühiskonna heaks.

Eespool esitatud ühistegevuse põhimõtteid peavad sisuliselt tundma ja oskama lahti mõtestada kõik ühistuliste ühenduste liikmed. Ainult sellisel juhul on võimalik end ühistegevuse kaudu aidata ja saada ka soovitud tulemusi. See aga pole nii lihtne, nagu üldiselt arvatakse. Seepärast ongi vaja õppida tundma ühistegevuse aluseid.

Kordamisküsimused

- 1. Miks on ühistegevuse põhimõtted sarnased kõikidel kontinentidel?*
- 2. Kus ja millal sõnastati esimest korda ühistegevuse põhimõtted?*
- 3. Mis eesmärki teenivad rahvusvaheliselt tunnustatud ühis tegevuse põhimõtted?*
- 4. Mida mõista vabatahtliku ja avatud liikmeskonna all?*
- 5. Miks peetakse ühistulisi ühendusi demokraatlikuks?*
- 6. Miks on liikmetel reeglina võrdne hääleõigus?*
- 7. Mis eesmärgiga ja kuidas jaotatakse ühistulistes ühendustes kasumit?*
- 8. Mis mõttes on ühistulised ühendused iseseisvad ja sõltumatud?*
- 9. Miks peavad ühistulised ühendused tegelema oma liikmete ja juhtkonna koolitamisega?*
- 10. Miks on vajalik ühistute rahvusvaheline koostöö?*
- 11. Mida tähendab ühistu ühiskonnale?*
- 12. Miks on vaja tunda rahvusvaheliselt tunnustatud ühistegevuse põhimõtteid?*

Millistel tegevusaladel on ühistulisi ühendusi asutatud?

Põhimõtteliselt on ühistulisi ühendusi võimalik asutada inimeste mis tahes vajaduste rahuldamiseks. Peamine ühistute asutamist algatav jõud on inimeste ühesugused huvid ja vajadused ning nende ühine tahe oma vajadusi ühistegevuse abil paremini või väiksemate kulutustega rahuldada. Olenevalt vajadustest võib üks isik olla ka mitme või isegi paljude erinevate ühistuliste ühenduste liige-omanik. Nii näiteks on Euroopas ja Ameerikas tavaks, et aktiivne ja ettevõtlik inimene on keskmiselt 5-7 ühistu või liidu liige.

Ühistuid ja liituisid saab liigitada mitmeti. Alljärgnevalt on esitatud lühivõrdade maailmas enim levinud ühistutest nende tegevusala ja eesmärgi järgi.

1. Tööühistu

on töötajate omand ja nende poolt ühiselt juhitav ettevõte, mille eesmärgiks on liikmele töökoha ja sissetuleku tagamine eneserakenduse teel. Tööühistu peatunnus on, et selle liikmeteks on ühistu ettevõtetes töötavad inimesed, kes on maksnud ühistu osamaksu ja kellel on ühistuga kindel töösuhe. Kui isik lõpetab ühistuga töösuhte, siis tagastatakse talle osamaks ning arvatakse ta ühistu liikmeskonnast välja.

Tööühistud on enam levinud:

- põllumajanduses** (maaharimine, suurfarmid, kasvuhooned jms),
- meditsiinis** (arstide ja meditsiinipersonali omandis olevad polikliinikud, apteegid, haiglad),
- tööstuses** (kaevandused, tehased, vabrikud),
- metsanduses** (metsa ühismajandamine),
- kalanduses** (veekogude, kalakasvanduste ühismajandamine).

2. Töötlemisühistu on tooraine omanike asutatud ettevõtte, mille eesmärk on liikmete tooraine töötlemine ja turustamine. Liikmeks saamise põhitingimus on töödeldava tooraine omamine ja selle müük ühistule. Töötlemisühistu ostab oma liikmetelt kokku tooraine, teeb sellest müügikõlbliku kauba ja enamasti organiseerib ka müügi. Töötlemisühistu ei taotle oma liikmete arvel kasumit ja maksab neile maksimaalselt võimalikku kokkuostuhinda. Kasumi või kahjumi tekkides on tegemist väär hinnakujundusega. Kui ühistul tekib kasum, siis maksatakse see **vähemakstu juurdemaksena** liikmetele tagasi proportsionaalselt sellega, kui palju liige oma toorainet ühistule müüs. Kahjumi korral alandab ühistu kokkuostuhinda, võtab lühiajalisi laenu või kasseerib puudujäägi oma liikmetelt. Otsustajateks on liikmed – tooraine omanikud.

Töötlemisühistu liikmed ühistus tavaliselt ei tööta. Töötajaskonna eesotsas **direktoriga** või **juhatusega** palkavad ühistu liikmed, ja need ei ole üldjuhul ühistu liikmed-omanikud.

Töötlemisühistute hulka kuuluvad näiteks:

- piimaühistud** (meiereid, juustuvabrikud jt),
- lihaühistud** (tapamajad, lihatööstused, konservitehased jt),
- metsaühistud** (saeveskid, tselluloosi- ja mööblivabrikud jt),
- teraviljaühistud** (teraviljakombinaadid, jahuveskid, elevaatorid, leivatehased, õlivabrikud jt),
- aiandusühistud** (kasvuhooned, müügikeskused, mahla- ja veinivabrikud, konservitehased jt),

•**kalandusühistud** (kalatööstused, sadamad, ühislaevad ja püügivahendid jt).

Eeltoodud põhimõtete alusel võib rajada igasuguseid ühislisi töötlemisettevõtteid.

3. Müügiühistud või ka turustusühistud luuakse oma toodangu turustamise otstarbel. Olenevalt vajadusest täidavad nad piiratud (näiteks külaühistu aiasaaduste või kala müügiks) või siis laialdasi (näiteks töötlemisühistud loovad oma kaupade tsentraliseeritud müügiks turustamise keskühistuid) **turufunktsioone**. Sageli teevad müügiühistud oma liikmetele ainult vahendusteenuseid (näiteks elusloomade müük, müügioksjonite korraldamine). Nende ühistute liikmeteks-omanikeks on reeglina kaupade või toodangu omanikud või siis kaupu tootvad töötlemisühistud. Töötajaskond tavaliselt ühistu liikmeskonna hulka ei kuulu.

4. Varustus- ehk kokkuostuühistud luuakse mitmesuguste kaupade või varustuse tsentraliseeritud kokkuostuks. Siia kuuluvad:

•**varustusühistud**, mis ostavad kokku ja müüvad tootjatele omahinna tasemel vajalikku kaupa (varustavad tootjaid seemne, masinate, kütuse, väetiste, seadmete, talutarvetega jne);

•**tarbijate ühistud** on asutatud tarbijate initsiatiivil soodsamatel tingimustel ja odavamate tarbekaupade ostmiseks, nad kauplevad peamiselt tarbekaupade (kütus, riided, raamatud, ravimid, mööbel jm) ja toiduainetega ning tegelevad ka toitlustamise ja teenindamisega;

•**kokkuostuühistud** (hulgikaubandusettevõtted, suured laod) on asutatud kaupmeeste, sealhulgas ka tarbijate ühistute poolt ning nad teenindavad tarbijate ühistuid, erakaupmehi, kaubamaju, super- ja hüpermarketeid jne.

5. Mitmeotstarbelised ühistud on polüfunktsionaalsed ettevõtted, mis osutavad liikmetele mitmeid erineva sisuga teenuseid. Näiteks võib üks ühistu tegelda tooraine tootmise ja

varumisega, selle töötlemisega ning toodangu müügiga ning olla ühtlasi oma liikmete rahaasutus (näiteks Raiffeiseni tüüpi ühistud Saksamaal, kuhu kuulub ca 14 miljonit inimest).

6. Finants- ja krediidiühistud – hoiu-laenuühistud, ühistupangad. Nende ülesanne on oma liikmetele rahateenuste osutamine: raha hoiustamine, sooduslaenude andmine, ülekanete tegemine, maksete tasumine jms.

7. Teenindusühistute ülesanne on liikmetele-omanikele **minimaalse hinnaga** kõikvõimalike teenuste osutamine. See on enim levinud ja mitmekesiseim ühistegevuse vorm maailmas. Teenindusühistud tegutsevad kulude katmise põhimõttel, s.t ei taotle oma liikmete arvel kasumit. Kui ühistu hea majandustegevuse tulemusena tekib kasum, siis on see vale hinnakujunduse tulemus. Tekkinud kasum makstakse reeglina liikmetele tagasi **enammakstu tagasimaksena**. Tagasimakse liikmetele tehakse proportsionaalselt liikme poolt kasutatud teenuste mahule.

Alljärgnevalt on esitatud võimalike teenindusühistute loetelu.

•**Kindlustusühistud** – peamiselt hoonete, loomade ja vara kindlustus. Tekkiva kasumi arvel vähendatakse kindlustuspreemiaid, pensionikindlustuse puhul suurendatakse liikmete dividende jne.

•**Elektri- ja energiaühistud** – (elektrijaamad, elektrivõrgud, alajaamad, tuulegeneraatorid, hakkepuidu tootmine, ühiskasutuses olevad keskküttesüsteemid, õli- ja gaasiühistud jne), eesmärgiks odavama, omahinna tasemel energia saamine.

•**Maaparandus- ja niisutusühistud** – ühiselt kasutatavate kuivendus- ja niisutussüsteemide teenindamiseks.

•**Veeühistud** – puurkaevud, veevõrgud, puhastusseadmed.

•**Side- ja kommunikatsiooniühistud** – telefoni- ja raadiojaamad, TV-antenniühistud, kaabeltelevisioon, ühised arvutivõrgud jms.

- Transpordi- ja veoühistud** – ühistranspordi korraldamiseks, piima, loomade, teravilja, aiandussaaduste jms vedu.
- Masinaühistud** – kallite ja suure jõudlusega tootmismasinate (kombainid, traktorid, metsatehnika, kuivatid jm) ühiseks soetamiseks ja kasutamiseks.
- Autoomanike ühistud** – avarii- ja liikluskindlustus, tehniline teenindus, avarii- ja remonditööd, pukseerimisteenused, automatkajate teenindus jms.
- Töuloomakasvatuseühistud** – kunstliku seemenduse jaamad, karja tõuomaduste parandamine, tööloomade müük jne.
- Korteri-, garaazhi-, aiandus-, elamuühistud** – saada ühise majandamise kaudu odavamaid kommunaalteenuseid.
- Ehituseühistud** – saada eluruumide, suvilate, garaazhide jms soetamisel odavamaid ehitusteenuseid.
- Meditsiini-, farmaatsia- ja optikatarvete müügi ühistud ning ühishaiglad** – omahinna tasemel arstiabi saamiseks.
- Meelelahutusteenuste ühistud** – klubid, kultuurimajad, raamatukogud, mänguväljakud jne.
- Matusteenuste ühistud** – omahinna tasemel matusteenuste saamine (talituste korraldamine, krematooriumid).
- Revisjoni-, juuriidilise abi, kinnisvara- ja audiitoriühistud.**
- Info-, nõuande ja koolituseühistud** – spetsiifilise info ja nõuande hankimine, täiendõpe ja töötute koolitus jms.
- Sotsiaalabi ühistud** – vanurite, puudega inimeste ja haigete hooldamine ja teenindamine.
- Mitmesugused erialaühistud ja -liidud** – inimeste huvialade või vaimsete vajaduste rahuldamine (ateljeed, bürood, salongid, galeriid).

Keskühistud ja -liidud on ühistute ja liitude tegevust koordineerivad katusorganisatsioonid, millele on neid asutanud ühistud või liidud andnud sellised ülesanded, millega nad iseseisvalt toime ei tule. Keskühistutel ja -liitudel on eeskätt väiksemate ühistute ja liitude esindamis- ja kaitsefunktsioon.

Maailmas on olemas väga suuri, mitmekümne kuni mitmesaja tuhande liikmega keskühistuid ja -liite (**ühistulised kontsernid**). Näiteks metsaomanike liidud, autoomanike üleriigilised föderatsioonid, pensioni- ja elukindlustuse keskühistud, ühistulised keskpangad, tarbijate keskühistud, tootjate keskühistud ja -liidud jne.

Esitatud näited on ainult väike osa kõikvõimalikest ühistute tegevusaladest. Ühistuid võib asutada praktiliselt igal alal ning inimeste ühistöös osalemise võimalused on sisuliselt piiramatud.

Kordamisküsimused

- 1. Mitme ühistulise ühenduse liige võib inimene olla?*
- 2. Milleks liigitatakse ühistuid?*
- 3. Mis on tööühistu peatunnus ja millistel aladel on tööühistuid asutatud?*
- 4. Kelle poolt ja milleks asutatakse töötlemisühistuid?*
- 5. Mis on “vähemmakstu juurdemakse”?*
- 6. Kuidas kaetakse töötlemisühistutes kahjum?*
- 7. Mis aladel töötlemisühistud tegelevad?*
- 8. Milleks asutatakse müügiühistuid?*
- 9. Mis eesmärgil tegutsevad varustus- ehk kokkuostuühistud?*
- 10. Mis vahe on tarbijate ühistu liikmel ja kliendil?*
- 11. Millised on aktsiapanga ja hoiu-laenuühistu erinevused?*
- 12. Mida mõista teenindusühistute puhul “enammakstu tagasimakse” all?*
- 13. Loetle teenindusühistute tegevusalasid.*
- 14. Mis eesmärgil ja kes asutab keskühistu või keskliidu?*

Kes on ühistulise ühenduse liige ehk omanik?

Ühistulise ühenduse omanik ehk liige (edaspidi **liige**) on isik, kes on astunud organisatsiooni liikmeks kas selle asutajana või juurdetulijana. Temal on kõik **omaniku õigused** ja ka **kohustused**. Liikmed määratlevad ja sõnastavad ühistulise ühenduse tegevuse eesmärgid ning suunad. Need fikseeritakse liikmete üldkoosolekul vastu võetud põhikirjas. Ühistulise ühenduse ees seisvate ülesannete täitmiseks valivad liikmed endi hulgast nõukogu (volikogu) ja revisjonikomisjoni liikmed. Ühistulise ühenduse tegevuse praktiliseks korraldamiseks valivad liikmed endi hulgast või palkavad juhatuse.

Aja jooksul on välja kujunenud ühistuliste ühenduste liikmete **kohustused ja vastutus**.

Liikmed:

- formuleerivad ja võtavad vastu ühistulise ühenduse asutamislepingu ja põhikirja; vastavalt vajadusele teevad põhikirjas parandusi ja täiendusi,
- sõnastavad lõplikult juhatuse ettevalmistatud üldkoosoleku (kongressi, peakoosoleku) otsused ja kontrollivad varem vastu võetud otsuste täitmist,
- valivad ja vabastavad ametist juhatuse liikmeid,
- otsustavad ja kinnitavad põhikapitalide paigutamise ühistulise ühenduse ettevõtetesse,
- nõuavad ja jälgivad, et juhatuse täidaks põhikirja ja üldkoosoleku otsuseid,
- nõuavad juhtkonnalt (nõukogult ja juhatusest) vähemalt kord aastas, ühistulise ühenduse korralisel üldkoosolekul majandustegevuse aruannet,
- võtavad osa ühistulise ühenduse finantseerimisest,
- toetavad oma organisatsiooni võimalikult suure hulga

teenuste tellimisega, maksavad oma arved viivitamata (eriti oluline ühistute puhul),

- on aktiivsed oma organisatsiooni tegevuses, osalevad kõikidel koosolekutel, komisjonide töös, võtavad vabatahtlikult endale eriülesandeid ja propageerivad oma organisatsiooni tegevust igal võimalusel,

- austavad enamuse otsuseid ja täidavad neid,

- kritiseerivad konstruktiivselt juhtkonna tegevust ja soovivad uusi ideid ilma erilist tasu nõudmata, põhimõttel: kus viga näed laita, seal tule ja aita,

- hoiavad end iseseisvalt kursis organisatsiooni tegevusega, uurivad aruandeid, ostavad ja levitavad oma väljaandeid (ajalehti, ajakirju, infobülletääne), käivad nõukogu ja juhatuse liikmete jutul, vestlevad ametnikega ning töötajatega,

- kaitsevad ühistulise ühenduse juhtkonda, kui neid ebaõiglaselt kritiseeritakse, laimatakse või mõnel muul kombel rünnatakse,

- lõpetavad oma liikmeks olemise, kui nad ei ole üldse rahul ühistulise ühenduse kollektiivsete otsuste alusel toimuva

tegevusega; enne seda väljendavad selgesti oma erimeel-
sust nõukogu, juhatuse või üldkoosoleku ees. Ühistulise
ühenduse laostamine isiklikes huvides on lubamatu.

•Oma võimu teostavad liikmed koosolekutel hääletamise teel.

NB! Igal liikmel on üks hääl.

Kordamisküsimused

- 1. Kes on ühistulise ühenduse omanik ehk liige?*
- 2. Millised on liikme peamised kohustused ja vastutus?*
- 3. Mil moel osaleb ühistu liige ühistu juhtimises?*
- 4. Miks ja millal peavad ühistu liikmed kaitsma ühistu juhtkonda?*
- 5. Nimeta põhjused, miks peaks liige vabatahtlikult ühistust lahkuma.*
- 6. Mitu häält on ühel liikmel?*

7

Kuidas asutada ühistulisi ühendusi?

Enne ühistulise ühenduse asutamist tuleb hoolt kanda, et see alustaks tegevust soodsates tingimustes. Et organisatsiooni tegevus oleks edukas, peab ta olema võimeline konkureerima teiste samal alal tegutsevate organisatsioonidega. Nii peaksid näiteks ühistu pakutavate teenuste hinnad olema madalamad ning liikmetele osutatavate teenuste kvaliteet parem või vähemalt samal tasemel. Kõige tähtsam on teada, kas ühistulise ühenduse loomisest ja finantseerimisest on huvitatud küllaldane hulk inimesi, tulevasi ühistu, liidu või erakonna liikmeid. See on vajalik selleks, et kindlustada näiteks ühistule piisavalt suur tegevusmaht ja käive, mis teeks ta majanduslikult efektiivseks ja konkurentsivõimeliseks.

Ühistulise ühenduse asutamiseks on kindlasti vaja teha järgmist:

- Määrata kindlaks ühistu, liidu või erakonna vajadus ja eduka tegevuse võimalused.
- Koostada küllalt detailne tegevusplaan.
- Teha kindlaks, kas organisatsioonil on eeldusi kujuneda püsivalt toimivaks ettevõtteks.
- minimaalselt vajalik arv liikmeid ja välja valida võimekas juhtkond, selgitada kapitali saamise võimalused ja määrata orienteeriv tegevusmaht.

Tavaliselt tekib ühistu, liidu või erakonna asutamise mõte ühel või mitmel isikul. Nad arutavad oma plaani koos sõprade või tuttavatega. Kui ettepanekuga ollakse üldjoontes päri, siis tuleks hakata tegutsema sellises järjekorras:

1. Kutsuda kokku organisatsiooni asutamise **eelkoosolek**, millest paluda osa võtta isikutel, kes võiksid ideega kaasa tulla. Asjast huvitatutele annab see võimaluse tutvuda ettepaneku sisuga ja saada ka uusi ideid organisatsiooni asutamiseks.

2. Kui ühistulise ühenduse asutamise idee leiab eelkoosolekul osalejate heakskiidu, tuleks entusiastidest moodustada **algatusrühm**, kes hakkab ideed edasi arendama ja uurima organisatsiooni asutamise tegelikke võimalusi. Algatusrühm peaks kontakti võtma ühistegevuse spetsialistidega, pidama nõu teadlastega ning analoogiliste ühistuliste ühendustega teistes piirkondades.

3. Algatusrühma ülesandeks on leida vastused järgmistele küsimustele:

- Kas uut organisatsiooni on vaja ja kas see teeb olukorra tulevastele liikmetele paremaks?
- Milline on potentsiaalne tegevusmaht, liikmete arv ja kas see tagab ühistulisele ühendusele konkreetses majandus- või ühiskondlikus keskkonnas konkurentsivõime?
- Kas on võimalik olemasoleva tööjõuturu tingimustes leida ja palgata häid ning usaldusväärseid juhte, kes oleksid võimelised ühistulist ühendust efektiivselt juhtima?

- Milliseid rajatisi, hooneid, tootmisruume, seadmeid on vaja hankida ja kas nende soetamiseks või rentimiseks on jätkub võimalusi?
- Kui palju on vaja tegevuse alustamiseks kapitali ja kas seda on võimalik ka hankida?
- Kui suured on organisatsiooni käivitus- ja tegevuskulud ning kas ja kuidas on võimalik need katta?
- Kui suured on tulevaste liikmete ühistegevusosalased teadmised ja kogemused ning kas nad on suutelised olema head liikmed-omanikud?
- Millised on ühistulise ühenduse asutamist takistavad ja soodustavad tegurid ning kuidas need võivad mõjutada uue organisatsiooni käivitamist?

4. Pärast eelnimetatud küsimuste läbiarutamist koostatakse **algatusrühma aruanne**, mis peab andma vastused nendele küsimustele. Aruanne saadetakse eelkoosolekust osavõtjatele ja arutatakse seejärel koos läbi.

5. Kui leitakse, et idee on teostatav ja vastab kõikide huvidele, ning ollakse nõus organisatsiooni ühiselt finantseerima, valmistab algatusrühm ette **asutamiskoosoleku**.

6. Enne asutamiskoosoleku kokkukutsumist koostatakse **asutamisleping**, milles on kirjas ühistulise ühenduse nimi ja asukoht, tegevusalad, asutajaliikmete nimed, osamaksude (liikmemaksude) suurus, tasumise tähtajad ja muud tingimused. Asutamislepingule kirjutavad alla kõik asutajaliikmed. Samuti koostatakse ja arutatakse läbi ühistulise ühenduse põhikirja projekt.

7. Algatusrühm kutsub asutamislepingu allkirjastamise järel asutajaliikmete volitusel kokku **asutamiskoosoleku**, mis võtab vastu põhikirja (vt küsimus nr 8), valib ühistulise ühenduse juhtorganid (volikogu, nõukogu, juhatuse, revisjoni). Seejärel alustab organisatsioon reaalselt tegevust. Dokumentide vormistamisel ja ühistu registreerimisel tuleb järgida kehtivaid seadusi.

Paljude maade kogemused näitavad, et mida põhjalikum ja

üksikasjalikum on olnud ühistulise ühenduse asutamise ettevalmistustöö, seda kiiremini käivitub ka praktiline tegevus. Seejuures on määravaks olnud asutajaliikmete ühistegevusalased teadmised.

Kordamisküsimused

- 1. Mida peab silmas pidama enne ühistulise ühenduse asutamist?*
- 2. Miks on ühistu asutamisel oluline tugeva liidri olemasolu?*
- 3. Millised on algatusrühma ülesanded?*
- 4. Mis on ühistulise ühenduse asutamisleping?*
- 5. Millised otsused võtab vastu asutamiskoosolek?*

8

Milleks on ühistulisel ühendusel põhikirj?

Kõige tähtsam ühistulise ühenduse tegevuse alusdokument on põhikirj. See on organisatsiooni siseelu põhireeglite kogum, millest liikmed oma tegevuses lähtuvad **ja juhinduvad**. Ühistulise ühenduse (ühistu, liidu, erakonna) põhikirja võib võrrelda demokraatliku riigi põhiseadusega ehk konstitutsiooniga. See on ühistulise ühenduse kõige tähtsam dokument.

Aja jooksul on välja kujunenud kindlad seisukohad, mis peavad olema põhikirjas fikseeritud.

Põhikirjas tuleb kindlasti ära märkida:

- ühistulise ühenduse nimi ja asukoht (täielik nimi ja kasutatav lühinimi, registreerimise ja tegutsemise aadress);
- ühenduse eesmärgid ja tegevusalad (mitme tegevusala korral tuuakse kõik tegevusvaldkonnad), nende saavutamise teed;
- liikmete vastuvõtmise ja väljaarvamise kord ja tingimused;
- liikmete ja ühenduse vastastikused õigused ja kohustused;
- osamaksu (liikmemaksu) suurus, selle tasumise tähtaeg ja kord (vajaduse korral märgitakse ka tagastamatu sisseastumismaksu ja teiste maksete tasumise tähtajad ja kord);
- majandusaasta määratlemine;
- kapitalide (osakapital, reservkapital, muud kapitalid) moodustamise alused ja kord;
- juhtimis- ja kontrollorganid, nende pädevus ja volituste tähtaeg;
- juhtimis- ja kontrollorganite valimise ja kinnitamise kord, nende pädevus ning tagasikutsumine;
- liikmete vahel erimeelsuste lahendamise kord;
- liikmetele organisatsiooni teadete avalikustamise ja edastamise kord;
- tulude ja kasumi jaotamise ning kahjumi katmise kord;
- organisatsiooni tegevusest liikmetele aruandmise kord (nõukogu ja juhatuse aruanded, revisjoniakt, audiitorkontroll jms);
- ühistulise ühenduse lõpetamise, ühinemise ja jagunemise kord.

Põhikirjas võib olla ka muid sätteid, mis on organisatsiooni tegevuses tähtsad ning mis ei ole vastuolus seadusega. Põhikirjale kirjutavad alla kõik asutamiskoosolekul osalenud ja põhikirja vastuvõtmise poolt hääletanud liikmed.

Korrektsetl koostatud ja küllalt detailne põhikiri tagab organisatsioonile stabiilse arengu. Liikmetele on tagatud vajalik turvalisus ja kindlustunne ning erimeelsused liikmete vahel on kergemini lahendatavad.

Kordamisküsimused

1. Milleks on ühistulisel ühendusel põhikiri?
2. Mida peab ühistulise ühenduse põhikiri kajastama?
3. Kellel on õigus põhikirja muuta?

9

Kuidas ühistulisi ühendusi juhitakse?

Ühistuliste ühenduste liikmeskond on üsna varieeruv, mõnest liikmest kuni mitmekümne tuhande liikmeni. Kuna liikmeid-omanikke on enamasti palju ja organisatsioonid tegutsevad demokraatlikel alustel, siis on nende juhtimine küllaltki keerukas ega ole võrreldav eraomanikust ettevõtja või aktsiaseltsiga.

Ühistulise ühenduse juhtimine algab liikmeks olemisest. Liikmed valivad endi seast võimekamad inimesed nõukogu koosseisu ning kehtestavad juhatuse valimise (määramise) korra.

Ühistulise ühenduse juhtimist korraldab kolm eraldi seisvat rühma, mis peavad tegutsema ühise meeskonnana:

- **liikmed** (üldkoosolek, volikogu);
- **nõukogu** (üldkoosoleku volitusel);
- **juhatuse** või **direktor** (liikmete otsuseid täitev personal).

Koordineeritud tervikkuse saavutamiseks on vajalik kõigi kolme grupi hea ja aktiivne koostöö. Sageli jäävad lihtliikmed vahetust juhtimistegevusest kõrvale. Kuid lõpptulemusena jääb vastutus juhtimise eest siiski liikmetele. Majandusliku ühistegevuse korral finantseerivad liikmed oma rahaga ühistut, ühistu müüb nende toodangut, nemad saavad osa tekkinud kasumist ja nende kanda jäävad ka võimalikud kahjumid.

Ühistu tegevuse kontrollimiseks valib üldkoosolek nõukogust ja juhatusest sõltumatu **revisjonikomisjon**. Vahel palgatakse ka audiitor.

ÜLDKOOSOLEK on ühistulise ühenduse kõige esinduslikum ja otsustusvõimelisem **juhtimisorgan**. Üldkoosolek ei ole liikmete-omanike jututuba või informatsiooni vahetamiseksaamiseks korraldatud kokkutulek. See on organisatsiooni arenguks vajalike **otsuste formuleerimise, vastuvõtmise ning varem vastu võetud otsuste täitmise kontrolli foorum**.

Üldkoosolek tuleb reeglina kokku üks kord aastas. Üldkoosolekul otsustatakse järgmisi küsimusi:

- põhikirja vastuvõtmine, selle muutmine, täiendamine või sellesse paranduste tegemine;
- ühistulise ühenduse tegevuse ja arengukava vastuvõtmine;
- nõukogu, (suurte organisatsioonide puhul ka volikogu) juhatuse ja revisjonikomisjoni valimine ning nende liikmete ametist vabastamine;
- nõukogu ja juhatuse pädevuse määramine;
- vajaduse korral tegevesimehe või direktori (prokuristi) ja audiitori määramine;
- kapitali paigutamise otsustamine tööstusesse ja teenindusse;
- nõukogu ja juhatuse tegevuse aruande kuulamine ja kinnitamine ning nõukogu ja juhatuse tegevusele hinnangu andmine;
- revisjonikomisjoni aruande kinnitamine;
- aastaruande ja bilansi läbivaatamine ja kinnitamine;
- eelarve läbivaatamine ja kinnitamine;
- osakapitali ja reservkapitali ning muude kapitalide otsustamine ja kasutamise korra kinnitamine;
- kasumi jaotamine või kahjumi katmine;
- nõukogu, juhatuse ja revisjonikomisjoni liikmete arvu määramine, nende tasustamise aluste ja korra kinnitamine;
- kaebuste lahendamine;

- ühistu, keskühistu või muu ühingu (erakonna) või liidu liikmeks astumise või väljaastumise otsustamine;
- ühistulise ühenduse tegevuse lõpetamine.

Üldkoosolekud on kas korralised (aastakoosolek) või erakorralised. Erakorralised koosolekud kutsutakse kokku vastavalt vajadusele, kui on vaja kiireloomuliselt otsustada üldkoosoleku pädevusse kuuluvaid küsimusi.

NÕUKOGU. Üldkoosolekute vahelisel perioodil juhib ühistulist organisatsiooni üldkoosolekul valitud ühistu liikmetest koosnev nõukogu (volikogu). Nõukogu saab oma tegevuseks volitused üldkoosolekult. Nõukogu tuleb tavaliselt kokku üks kord kvartalis, kui vaja, ka sagedamini.

JUHATUS ehk **DIREKTSIOON** on ühistulise organisatsiooni pidevalt tegutsev juhtimisorgan. Juhatuse liikmeteks valitakse (vahel ka palgatakse) tavaliselt oma ala hästi tundvad spetsialistid, kes ei pea olema ühistulise organisatsiooni liikmed. Juhatuse omakorda võtab tööle teenistujad ja töölised, kes organisatsiooni majandustegevust praktiliselt korraldavad. (Märkus: Soomes, Rootsis ja Taanis on ühistu täitejuhiks tavaliselt direktor või tegevasesimees.)

REVISJONIKOMISJONI ülesandeks on juhtkonna tegevuse liikmetepoolse kontrolli korraldamine. Revisjonikomisjoni liikmed valitakse üldkoosolekul ja nad tegutsevad sõltumatult nõukogust ja juhatusest. Suuremate ühistuliste ühenduste puhul palgatakse lisaks liikmetepoolsele revisjonile veel audiitoreid (sõltumatud spetsialistid). Autoriteetne revisjon ei otsi ainult puudusi, vaid teeb ka ettepanekuid organisatsiooni töö parandamiseks ning vajaduse korral kaitseb ka liikmeid, nõukogu ja juhatust alusetute süüdistuste ning laimu eest. Erinevalt kapitaliühingutest (aktsiaseltsid), kus revisjoni ülesandeks on analüüsida ettevõtte majanduslikke tulemusi, lisandub ühistuliste ühenduste puhul **sotsiaalne revisjon**. Selle ülesandeks on analüüsida ja anda hinnang ühistulise ühenduse tegevuse demokraatlikkusele, poliitilisele efektiivsusele, humaansele tegevusele, ideoloogilisele olukorrale, liikmete meelsusele jne.

Hästi korraldatud juhtimine tagab ühistulise ühenduse stabiilse arengu ja liikmete rahulolu.

Kordamisküsimused

- 1. Millised on ühistulise ühenduse juhtimise kolm eraldi seisvat rühma?*
- 2. Milline rühm kontrollib ühistu tegevust ja kes selle määrab?*
- 3. Milline on ühistulise ühenduse kõige esinduslikum juhtimisorgan ja mis ülesandeid see täidab?*
- 4. Milliseid ülesandeid täidab ühistulise ühenduse nõukogu?*
- 5. Milline organ juhib ühistulist ühendust pidevalt?*
- 6. Millised on revisjonikomisjoni ülesanded? Mida mõista sotsiaalse revisjoni all?*

10

Milleks maksud ja kapitalid?

Ühistegevus on põhimõtteliselt igikestev: enne meid olid liikmed ja pärast meid tulevad uued liikmed. Juurdetuliija saab kohe kasutada kõiki ühistu varasid, kapitale ja teenuseid võrdselt teiste liikmetega, ta ei pea tasuma eelnenud perioodidel tehtud investeeringute eest. Sellest tulenevalt on ühistusisestel rahalistel suhetel oma eripära. Nii nagu ükski teine organisatsioon, ei saa ka ühistulised ühendused toimida ilma rahata.

Ühistutes on alljärgnevad **maksud**:

1. OSAMAKS on ühistu liikmetele kohustuslik makse, millega luuakse ühistule tegevuseks ja investeeringuteks vajalik kapital.

2. LIIKMEMAKS on ühistulise ühenduse (liidu, erakonna), samuti ka ühistute liidu või keskühistu liikmelisuse tingimusena kehtestatud **osalusmaks**. See on organisatsiooni liikme perioodiliselt (kuu, kvartal, aasta) makstav maks, mille otstarve on katta organisatsiooni tegevuskulud. Liikmemaksu liikme lahkumisel tagasi ei maksta.

3. SISSEASTUMISMAKS. Ühistud, liidud ja erakonnad võivad kehtestada oma põhikirjaga uutele liikmetele kohustusliku sisseastumismaksu. Sisseastumismaks on ühekordne, seda liikme väljaastumisel ühistust ei tagastata.

4. ÜHEKORDESED ERIMAKSUD kehtestatakse üldkoosoleku otsusega ühistulise ühenduse erakorraliste kulutuste või kahjumi katmiseks.

Ühistutes on järgmised **kapitalid**:

1. OSAKAPITAL. Ühistu osakapital moodustub osamaksudest. Osamaks tagastatakse ühistu liikmele tema lahkumisel ühistust. Tulenevalt ühistu avatusest on ühistu liikmeskond pidevalt muutuv (näiteks tootja, kes lõpetab tooraine müügi ühistule, lahku ühistust ja tema asemele võib tulla uus liige, kes alustab

tootmist). Sel põhjusel muutub pidevalt ka ühistu osakapitali suurus. Kui liikmete arv kasvab, siis osakapital suureneb, ja vastupidi. Osamaksu suuruse kehtestab ühistu üldkoosolek ja reeglina on see kõikidel liikmetel võrdne. Vahel tehakse vahet füüsilisest isikust ettevõtja ja juriidilise isiku osamaksu suuruse või arvu vahel. Osamaksud võivad piiratud ulatuses kanda ka dividende, kui see on ühistu põhikirjas ette nähtud.

2. RESERVKAPITAL (vahel kasutatakse ka **jagamatu** kapitali mõistet) moodustatakse ühistu kohustuste täitmiseks ja tegevuse stabiilsuse tagamiseks. Mida suurem on reservkapitali osa, seda riskikindlam ja stabiilsem on ühistu tegevus. Reservkapitali suurus peab ühistuseaduse järgi olema vähemalt pool osakapitalist.

Reservkapitali hulka arvatakse tagasimaksmisele mittekuluvad sisseastumismaksud, üldkoosoleku otsuste alusel tehtud eraldised aastakasumist, kingitused, annetused, pärandvara, reservkapitali intressid jm. Kui liige lahkub ühistust, siis reservkapitalist talle osa ei eraldata. Kui ühistu lõpetab tegevuse, siis reservkapitali reeglina ühistu lõpetamise hetkel liikmeks olnute vahel ei jaotata, vaid see jäetakse kohalikule omavalitsusele ühistegevuse arendamiseks. See põhimõte taotleb õiglust: eelmiste põlvkondade poolt kogutut ei ole õiglane jaotada liikmete vahel, kes võibolla alles hiljuti astusid ühistusse. Samuti võib selline olukord saada mõnele ühistu liikmele ühistu likvideerimise motiiviks.

3. MUUD KAPITALID. Osakapital ja reservkapital on ühistuseaduse kohaselt ühistule kohustuslikud kapitalid. Ent ühistulised ühendused võivad vastavalt vajadusele kehtestada üldkoosoleku otsusega ka muid makse ning moodustada muid kapitale, näiteks liikmete sotsiaalkindlustuse tagamiseks, investeringuteks, sponsorluseks jm.

Kordamisküsimused

- 1. Miks peetakse ühistegevust igikestvaks?*
- 2. Mis on osamaks?*
- 3. Mis eesmärgil võib ühistuline ühendus kehtestada liikmemaksu, sisseastumismaksu ja ühekordseid erimakse?*
- 4. Mis on ja kuidas moodustub osakapital?*
- 5. Miks tagastatakse ühistu liikmele tema lahkumisel ühistust osamaks?*
- 6. Mis eesmärgil moodustatakse ja millistest vahenditest formeeritakse ühistu reservkapital?*
- 7. Kas ühistul võib peale osakapitali ja reservkapitali olla ka muid kapitale?*

Millised on ühistu ja kapitaliühingute (aktsiaseltsid, osaühingud) erinevused?

Alljärgnevalt vaatleme ühistute ja kapitaliühingute erinevusi. Nende alusel saame ka ülevaate teiste ühistuliste ühenduste ja kapitaliühingute erisustest.

Kõrvaltvaataja ei näe erinevusi ühistutele ja kapitaliühingutele kuuluvate ettevõtete ja nende toodetud kaupade vahel. Näiteks on nii ühistute kui ka aktsiaseltside kauplused, laod, meiereid, tapamajad, garaazid, korterelamud väljastpoolt kõik ühesugused. Samuti on tööstustes kasutatav tehnoloogia ja töökorraldus ühesugune ning ka valmistatavad kaubad on võrdse kvaliteediga. Kui aga tutvuda ühistute ja aktsiaseltside tegevusega seestpoolt, näeme väga suuri erinevusi. Peamised neist on suhted klientide ja omanike vahel, tulude jaotamises, juhtimises ning tegevuse kontrollis.

Tabelis on ühistute ja kapitaliühingute olulisemad erinevused. Esitatud tuleb võrrelda ridade kaupa. Näiteks real 1 on ühistu kohta märgitud: *“tagab oma liikmetelt tooraine kokkuostu”*. Samal real on kapitaliühingu kohta märgitud: *“ei taga kokkuostu kellelegi, püüab osta ainult toorainet”*. Seejärel tuleb erinevus lahti mõtestada. Kuna ühistud on loodud oma liikmete teenindamiseks ja liikmete poolt toodetu realiseerimiseks, siis tagavad ühistud oma liikmetelt ka tooraine või kauba kokkuostu. Seda loomulikult liikmete endi kehtestatud tingimustel ja korras. Kapitaliühingutel sellist kohustust aga pole ning seepärast ei pea nad tootjatelt ka toorainet kokku ostma. Nad teevad seda juhul, kui see on neile kasulik, kui aga mitte, siis ei kannu nad tootjate ees ka mingit vastutust. Selline olukord on toorainetootjate jaoks ebakindel, eriti kergesti rikneva põllumajandusliku tooraine (piim, liha jm) puhul. Analoogselt tuleks lahti mõtestada ka kõik teised tabeli read.

Kokkuvõttes näemegi, et **ühistute ja kapitaliühingute (aktsiaseltside) vahel on väga suured ja põhimõttelised erinevused**. Esimesed on loodud liikmete poolt liikmete jaoks, teised aktsionäride poolt raha teenimise eesmärgil.

ERINEVUSED ÜHISTUTE JA MITTEÜHISTULISTE ORGANISATSIOONIDE VAHEL

Ühistu	Aktsiaselts
1. Tagab oma liikmetelt kauba kokkuostu	1. Ei taga kokkuostu kellegile, püüab osta ainult toorainet
2. Maksab oma liikmetele nii kõrgete hindadega kui võimalik	2. Ostab nii madalate hindadega, kui võimalik
3. Reguleerib liikmete huvides turgu ja vastutab turu olemasolu eest	3. Pole kohustust klientidele turgu leida ja ei vastuta turu olemasolu eest
4. Maksab sama kvaliteediga tooraine eest liikmetele võrdset hinda	4. Diferentseerib hindu vastavalt oma huvidele, teeb vajadusel eelistusi
5. Otsib turul tasakaalu nõudmise ja pakkumise vahel	5. Ei otsi tasakaalu, püüab tootmismahu suurendamisega saada rohkem raha, kasumit
6. Müüb kaupu ja teenuseid oma liikmetele nii madala hinnaga kui võimalik	6. Müüb kaupu ja teenuseid nii kõrge hinnaga kui võimalik
7. Esiplaanil liikmete - kasutajate huvid	7. Esiplaanil aktsionäride huvid, kes ei pruugi kasutada ettevõtte teenuseid
8. Kõigil liikmetel võrdne hääleõigus - Üks liige - üks hääl, volinikel proportsionaalselt teda volitanud liikmete arvule	8. Hääle arv oleneb aktsiate arvust, volinikel vastavalt esindatavate aktsiate arvule. Aktsiate kontrollpakk on otsuste vastuvõtmisel määrav
9. Kasum (tulud) jaotatakse proportsionaalselt liikmetele osutatud teenuste (tarnitud tooraine) mahule	9. Kasum jaotatakse vastavalt aktsiate arvule
10. Võim kuulu liikmetele, teenuste kasutajatele	10. Võim kuulub aktsionäridele, kontrollpaki omanik dikteerib oma tahte
11. Eesmärgiks teenuste osutamine liikmetele	11. Eesmärgiks raha teenimine aktsionäridele
12. Tegevuspoliitika määravad liikmed oma eesmäärke silmas pidades	12. Tegevuspoliitika määravad aktsionärid, sisuliselt kontrollpaki omanik
13. Investeeringud tehakse liikmete poolt	13. Investeeringud kasseeritakse klientidelt
14. Äritegevus esmalt ühistu omanikeliikmetega vastavalt omavahel kokkulepitud põhimõtetele	14. Äritegevus on avalik ja üldine, v.a. erandjuhud, klientuur piiramatult
15. Ost ja müük on osa äritehingust, sellele lisanduvad tagasimaksud ja muud teenused kui on saadud lisatulu	15. Ost ja müük on terviklik tehing, mingeid lisamakse tooraine tootjatele või teenuste kasutajatele ei maksta
16. Ettevõtted on liikmete, teenuste kasutajate omand	16. Ettevõtted on aktsionäride omand
17. Liikmeks saamine seostatakse kliendi ja omaniku samasuse tingimusega	17. Aktsiate vaba müügi korral vaba kõigile, kliendiks olemine pole vajalik, sageli on see mittesoovitav

Kordamisküsimused

1. *Miks ei erine ühistute ja kapitaliühingute ettevõtted väliselt?*
2. *Miks tuleb ühistute ja kapitaliühingute vahel vahet teha?*
3. *Miks tagab ühistu oma liikmetelt kauba kokkuostu ja miks seda ei taga kapitaliühing?*
4. *Miks ja mille arvel on ühistutes teenused ühistute liikmetele odavamad?*
5. *Miks ei maksa kapitaliühingud klientidele alati võrdset hinda?*
6. *Kelle huvid on esiplaanil ühistutes ja kelle huvid kapitaliühingutes?*
7. *Kuidas toimub hääletamine ühistutes ja mis on hääletuse aluseks kapitaliühingutes?*
8. *Millised on kasumi jaotamise erinevused ühistutes ja kapitaliühingutes?*
9. *Kes määravad tegevuspoliitika ühistutes ja kes kapitaliühingutes?*
10. *Miks on ühistutes ost ja müük ainult osa äritehingust, aga kapitaliühingutes terviklik tehing?*
11. *Kelle omand on ühistu ettevõtte ja vara?*
12. *Millega seostatakse ühistu liikmeks saamine?*

12

Kas ühistutel on puudusi?

Maailmas ei ole olemas ideaalseid organisatsioone ja nii on ka ühistutel puudusi.

•Kuna ühistud konkureerivad turul kapitaliühingutega, siis sõltub nende tegevuse edukus samuti turu konjunktuurist ja üldisest hindade tasemest. Ühistutel tuleb oma konkurentsivõime säilitamiseks arendada niisama intensiivset tegevust kui teistel ettevõtetel. Seejuures ootavad ühistute liikmed oma ettevõttelt sageli imesid, mida nad ei looda kapitaliühingutelt. Nii arvatakse, et ühistu on võimeline igal juhul garanteerima hinna, tagama kõikide tootmiskulude katmise, võimaldama teenuseid odavamalt ja hoiduma liigkasuvõtjatest-vahendajatest. Liikmed, kes liituvad ühistuga ainult eeltoodud põhjustel, arvatavasti pettuvad ja kaotavad usu oma ettevõttesse. Need liikmed, kes hoiavad end ühistu majandustegevusega kursis, ei looda ühistult võimatut ja nad ei pea ka pettuma.

- Paljudes vanemates ühistutes domineerivad konservatiivse mõttelaadiga inimesed, mistõttu ühistud ei ole turu eestvedajad ega suuda kiiresti kohaneda muutustega turul. Sageli on ühistute valitud juhatused oma liikmete rahade käsutamisega isegi liiga ettevaatlikud, ei riski teha investeeringuid kiiret ja suurt tulu lubavatesse riskantsetesse ettevõtmistesse, uute tehnoloogiate ning juhtimismeetodite juurutamisse. Selle tagajärjel võivad ühistud kanda ka kaotusi. Teiselt poolt on konservatiivsusel ka omad eelised. Ülemäärane risk võib loodetud kasu asemel tuua väga suurt kahju ning põhjustada ettevõtte pankrotistumise.

- Kuna ühistutel on kohustus oma liikmeskonnale avalikustada kõik rahalised tehingud, võib see konkurentidele kasulik olla. Seevastu kapitaliühingutel pole mingit kohustust oma rahalist seisust klientidele ega ka rahvale avalikustada.

- Ühistud osutavad oma liikmetele sageli lisateenuseid, mida kapitaliühingud ei tee. Siia hulka võib arvata näiteks igakuise infolehe väljaandmise, aastaaruande trükkimise ja levitamise, suurte aastakoosolekute pidamise, liikmete ja personali ühistegevusalaste õppuste korraldamise jne. Need kulutused lisanduvad ühistu ülalpidamiskuludele ja mis vähendavad ühistute konkurentsivõimet.

- Ühistuid finantseerivad tema liikmed-omanikud. Seejuures ei ole ühistutel võimalik raha rahvalt sisse kasseerida, nagu seda teevad aktsiate müügi kaudu kapitaliühingud. Täiendavate investeeringute jaoks liikmetelt raha kogumine on osutunud väga raskeks probleemiks, sest ühistu liige on väga kitsi oma raha ühistu kasuks välja andma.

- Ühistute palgalised juhid on enesestmõistetavalt huvitatud oma positsioonist, stabiilsest palgast ja jätkuvast tööhõivest, võibolla isegi rohkem kui ühistu liikme-omaniku heaolust. Seepärast on oht, et mõnedes ühistutes, kus liikmed-omanikud on nõrgad ja on lasknud palgatöötajatel domineerima hakata, ei ole ühistu tegevus maksimaalselt suunatud liikme teenindamisele. See kajastub ka juhtkonna vastuseisus ühistute liitumisele ja ühinemisele, eriti kohalike ühistute puhul.

•Sageli on paljud ühistute liikmed ükskõiksed, tulpinud ja neid ei huvita ühistu käekäik. Nad on harjunud, et ühistu teeb nende eest kõik ära. Liikmete ergutamiseks peavad ühistud tegema lisajõupingutusi: korraldama huvitavaid üritusi ja õppusi, innustama liikmeid, osutama lisateenuseid. Kõik see nõuab lisakulutusi.

Eelnimetatud ühistute puudused on objektiivsed ja neid peavad liikmed teadma. Enamikul juhtudel on võimalik puuduste kahjulikku mõju leevendada või ennetada **ühistu liikmete teadlikkuse tõstmise kaudu**. Selleks on ühistegevuse rahvusvaheliselt tunnustatud põhimõtetes klausel, mis kohustab ühistuid oma liikmeid pidevalt informeerima ja ka harima. Kui see on kujunenud reegliks, läheb ka ühistutel hästi.

Kordamisküsimused

- 1. Miks ootavad ühistu liikmed ühistult rohkem kui kapitaliühingutelt?*
- 2. Miks on ühistute juhid sageli konservatiivsemad kui kapitaliühingute juhid?*
- 3. Miks peavad ühistud osutama liikmetele lisakulutusi nõudvaid lisateenuseid?*
- 4. Miks on raha kogumine investeringuteks ühistute puhul raske?*
- 5. Mis võib juhtuda, kui ühistu liikmed lasevad palgalistel töötajatel domineerima hakata?*
- 6. Mida tuleb ühistul teha passiivse liikme ergutamiseks?*
- 7. Kuidas on võimalik ühistu puudusi leevendada?*

Kuidas ühistud suhtlevad kapitaliühingutega?

Demokraatlikes riikides on ühistud karmis konkurentsisis kapitaliühingutega, kes püüavad kõikvõimalikul viisil teenida kliendi arvel kasumit. Oma mõju suurendamiseks teevad kapitaliühingud omavahel tihedat koostööd ja sõlmivad võimaluse korral kartellileppeid. Selle tulemusena nad dikteerivad klientidele kõrgemaid müügihindu ja madalamaid kokkuostuhindu, teenuste kvaliteeti ja ka muid tingimusi. Kui klient kapitaliühingute diktaati ei talu, saab ta end ühistegevuse kaudu aidata. Seda on näidanud teadliku ühistegevuse üle 150 aasta pikkune ajalugu.

Klassikaliselt teevad ühistud koostööd ainult oma liikmetega ja sõsarühistutega. Algselt loodi ühistud perekonnaettevõtete-na ja täitsid neid funktsioone, millega üks pere toime ei tulnud. Aja jooksul ühistud ühinesid ja moodustus ühistuline süsteem, kus ühel ühistul oli mitu ettevõtet. Vastutuse hajutamise ja spetsialiseerumise vajadust silmas pidades hakkasid ühistud oma ettevõtetest looma iseseisvaid juriidilisi ettevõtteid. Nendest said ühistute tütarfirmad, mis paljudel juhtudel eksisteerivad aktsiaseltsidena, kus ühistu omandis on 100% ettevõtte aktsiatest. Ühistutele kuuluvad ettevõtted (tütarfirmad ja aktsiaseltsid) on äri- ja teenindustettevõtted, mis tegutsevad liikme-omaniku huvides. Ühistutele kuuluvate ettevõtete muutmine aktsiaseltsideks (aktsialiseerimine) andis ühistutele võimaluse aktsiate müügi kaudu kaasata oma tegevusse ka võõrkapitali. Tavaliselt piisab, kui ühistu omandisse jäetakse vähemalt 51% ettevõtte aktsiatest, siis on ettevõtte ühistu kontrolli all.

Teine koostöövõimalus on see, kui ühistu ostab raha teenimise otstarbel ise teiste kapitaliühingute aktsiaid. Kui ühistu osalus on alla 50%, siis ei määra ühistu ettevõtte tegevussuundi. Ta ei kontrolli ka ettevõtte tegevust, kuid saab dividendide näol osa ettevõtte kasumist. Sel juhul ühistu riskib ja akt-

siaseltsi pankroti puhul tuleb ka ühistul kanda kaotusi. Kui aga ühistu saab rohkem kui poolte aktsiate omanikuks, siis on sisuliselt tegemist juba ühistu kontrolli all oleva ühistulise ettevõttega.

Kui toorainetootjad asutavad oma huvide kaitseks ühistu (liidu), siis on neil võimalik mõjutada ka kapitaliühingute tegevust, esitada oma tingimusi. Näiteks võib tootjate keskühistu (liit) vastu võtta otsuse, et ükski liidu liige ei müü oma toorainet konkureerivale kapitaliühingule. Selline nõue on liikmetele sageli kehtestatud ühistu põhikirjas ning see on kooskõlas ka ühistegevuse põhiprintsiipidega. Mida üksmeelsemad on tootjad, seda suurem on nende võimalus kapitaliühingute diktaadi alt pääseda ja hakata ise oma toorainest valmistatud kaupade peremeheks. Kui olukord muutub kapitaliühingutele väljakanatamatuks, hakkavad nad tõenäoliselt otsima ühistutega koostööd ning pakuvad soodsatel tingimustel müüa oma ettevõtte aktsiaid.

Sageli püüavad kapitaliühingud müüa aktsiaid soodustingimustel suurematele toorainetootjatele. Eesmärk on saada enda kontrolli alla toorainetootjad ning kindlustada oma ettevõtte toorainega. Teise võttena kasutatakse ka kavalust. Toorainetootja seotakse kapitaliühinguga näiliselt soodsa lepinguga. Näiteks annab või vahendab kapitaliühing sooduslaene, soodusliisingut või lubab muid lisateenuseid. Nende lepingutega kaasnevad toorainetootja kohustused. Näiteks peab soodustuse saaja müüma kogu oma tooraine kindlal perioodil ainult sellele kapitaliühingule viimase kehtestatud kokkuostuhinnaga ja tingimustel. Kui kokkuostuhindades eelnevalt kokku ei lepita, võib kapitaliühing neid ühepoolset alandada. Niiviisi maksab soodustuse saaja lõpptulemusena kinni ka kõik temale tehtud soodustused.

Kordamisküsimused

- 1. Milliste võtetega püüavad kapitaliühingud äritegevuses domineerida?*
- 2. Kas ühistul võib olla aktsiaseltse? Milliseid ettevõtteid omavad ühistud?*
- 3. Mida mõeldakse ühistu ettevõtete aktsialiseerimise all?*
- 4. Kuidas ühistu osaleb kapitaliühingute tegevuses?*
- 5. Kuidas saavad ühistud mõjutada kapitaliühingute tegevust?*
- 6. Kuidas ja milliste võtetega püüavad kapitaliühingud mõjutada ühistute üksikliikmeid?*
- 7. Kas ühistu juhtkond saab ainuisikuliselt muuta teenustööde või tooraine kokkuostuhindu?*
- 8. Kes maksab lõpptulemusena kinni kapitaliühingute poolt klientide meelitamiseks tehtud kulutused?*

Sisukord

Saateks	4
1. Miks ja millal tekkis ühistegevus?	5
2. Milline on ühistegevuse osa ühiskonnas?	9
3. Mis on ühistuline ühendus (ühistu, liit)?	12
4. Miks on vaja tunda rahvusvaheliselt tunnustatud ühistegevuse põhimõtteid?	15
5. Millistel tegevusaladel on ühistulisi ühendusi asutatud?	19
6. Kes on ühistulise ühenduse liige-omanik?	25
7. Kuidas asutada ühistulisi ühendusi?	28
8. Milleks on ühistulisel ühendusel põhikiri?	32
9. Kuidas ühistulisi ühendusi juhitakse?	34
10. Milleks maksud ja kapitalid?	38
11. Millised on ühistu ja kapitaliühingute (aktsiaseltsid, osaühingud) erinevused?	41
12. Kas ühistul on puudusi?	44
13. Kuidas ühistud suhtlevad kapitaliühingutega?	47

JAAN LEETSAR

Jaan Leetsar on sündinud 3.aprillil 1946.a Põltsamaal teenistujate perekonnas. Lõpetanud 1964.a Tihemetsa Põllumajanduse Mehhaniseerimise Tehnikumi hüdrotehniku kutsega, töötas Vändra EPTs meistrina. 1971.a lõpetas Eesti Põllumajanduse Akadeemia hüdrotehnikainseneri diplomiga. Seejärel töötas kuni 1990.a. ENSV Riiklikus Maaparanduse ja Veemajanduse Komitees ning instituudis Eesti Maaparandusprojekt peaspetsialisti ja osakonnajuhataja ametikohal. Aastast 1990 oli Eestimaa Talupidajate Keskliidu peadirektor ja 1992-1995 Eesti Vabariigi põllumajandusminister ja Riigikogu liige. Alates 1994.a Eesti Põllumajandusülikooli ühistegevuse instituudi professor.

Jaan Leetsar kaitses 1986.a Läti Põllumajanduse Akadeemias majandusteaduste kandidaadi kraadi ja 1997.a Läti Põllumajandusülikoolis majandusteaduste doktori kraadi.

Jaan Leetsar on olnud Eesti Tarbijateühistute Keskühistu juhatuse liige, Eesti Maapanga Nõukogu esimees, Põllumajanduse ja Maaelu Krediteerimise Fondi liige ja aseesimees, Akadeemilise Ühistegevuse Seltsi abiesimees, Eesti Ühistegelise Liidu nõukogu ja juhatuse liige, Eesti Maaparandajate Seltsi liige, Akadeemilise Põllumeeste Seltsi liige, Eesti Maa-Keskerakonna asutajaliige ja Keskerakonna juhatuse liige. Avalikkus tunneb teda ka viljaka lektorina ja publitsistina. Tema sulest on ilmunud ligi 200 majanduspoliitilise sisuga artiklit ja 62 sotsiaal-majandusteaduslikku uurimust teaduslike tööde kogumikes ja erialajakirjades. Jaan Leetsari initsiatiivil ja aktiivsel osalemisel on korraldatud rida ühistegevusalaseid suurüritusi, teaduslik-praktilisi konverentse ja 1997.a rahvusvahelist kõlapinda leidnud Eesti ühistegevuskongress.

Jaan Leetsar on kirjutanud peale käesoleva vihiku veel järgmised ühistegevust käsitlevad raamatud:

1. Põllumajanduse arendamisest Eestis. Kirjastus "Maalehe Raamat", Tallinn, 1996, 72 lk.
2. Kaasaegne ühistegevus ja maamajandus. Kirjastus "Külim", Tallinn, 1996, 168 lk.
3. Ühistud, asutamine ja tegevus. Seadused, tähelepanekud, nõuanded. Kirjastus "Maalehe Raamat", Tallinn, 1996, 180 lk.
4. Ühistegevuse areng ja perioodid Eestis, II vihik, Tallinn, 1999.

Kolleegid Eesti Ühistegelisest Liidust